

BÖLÜM II

HUZURSUZ NESNELER VE ANTİKACI TARİH

Tarihin çizgisel ya da döngüsel derinliklerinde ortaya çıkıp gelişen, çöküşe geçerek yavaşça silinmeye yüz tutan bin bir çeşit toplum ve uygarlık; uzun devamlılıklar ve kopuşlar; yaygın ve gezegen boyutlu altyapılar ya da insan kapasitelerini artırıp kendilerini üreten insanı üreten nesneler. İnsanın özü, doğası ve başkalaşimleri. Evrimler ve devrimler, bin bir türün sonu ve sonrası. Bütün bu olgular hususi bir kayıt etkinliğinin bilinçli nesnesi olabilir ve bu kayıtlar yazıdan görsel-işitsel ya da yepyeni duysal aygıtlara farklı mecralar bulabilir. Ama bir de tarihselliğin hesabını tutma amacıyla ortaya çıkmamış maddi tarih unsurları vardır. Zaten hâlihazırda süren bir yaşamın içinde çoğu zaman kayıt amaçlarından bağımsız yer bulmuş nesneler: bakır, porselen, kâğıt, plastik ya da bilinmeyen materyallerden oluşmuş; küçük ya da büyük; savaş, beslenme, barınma, tapınma, estetik ya da bilinmeyen kullanımlara sahip ya da tümüyle işlevden yoksun; eskiyip bağlamlarından çıktıklarında nasılsa içlerine işlevlerinin ötesinde yoğun anlamların yerleştiği ya da tam da yüklenmeye çalışan anlamlara direnişleriyle merak konusu olan nesneler. Bu geniş ve bilmecesel tanımla kastedilen şey, “antikacı tarih” adı verilen ve bugün müzecilik ve arkeolojide biraz şekil değiştirerek vücut bulmuş olan eski bir duyarlılık ve bilgi alanıdır.

Antikacı tarih, Avrupa’daki hikâyesi az çok bilinen, 17 ve 18. yüzyıllarda yükselmiş ve soybilim, yerel tarih, mitolojiden yararlanıp; eski kanunların, törenlerin, isimlerin vb. kaydı; sikkeler, heykel-

ler, anıtlar, çömlekler, el yazmaları dahil türlü türlü maddi kalıntı ve yadigarın incelenmesi üzerine kurulu bir tarihyazımı biçimidir.²³ Bu alanda en önemli çalışmaları yapan kişilerden İtalyan tarihçi Arnaldo Momigliano'ya (1990) bakılırsa, antikacılığı şematik bir şekilde, Thukididis ve Herodot tarihçiliği arasında kurulabilecek bir karşıtlıkta Herodot tarafında bir yere yerleştirmek mümkündür.²⁴ Antikacılar, Herodot ve Sextus Empiricus gibi somut olguların anlatımını öne çıkaran yazarları örnek almışlar ve Herodotçu görgü tanıklığına dayandırılabilir bir empirik gözlemi geçmişin nesneleri üzerine çevirmişlerdir: “Antik nesneler için olan tutkuları, bütün alanlarda empirik gözlem ve deneye olan ilgilerinin sonucudur” (Momigliano, 1990: 57). Aynı zamanda, bu onları marjinalize etse de politik tarihin majör olaylarına mesafeli bir antik modeli benimsemişlerdir:

Olumsuz olarak siyasete ilgisizlik, genel ve çağdaş sorunlara kayıtsızlık ve retorik becerilerinden yoksunluk bu çalışmaların özelliklerindendi. Olumlu olaraksa geçmişin en küçük detaylarına olan ilgi, gizlenmemiş yerel bir vatanseverlik, olağandışı olaylara ve canavarlara duyulan merak ve bilgince araştırmanın kendi içinde bir amaç olarak sergilenmesi onların temel karakteristikleriydi. (Momigliano, 1990: 61)

Bir disiplin olarak modern tarihyazımının ortaya çıkmasından sonra biraz gölgede kalmış ve aslında haksızlığa uğramış da olsa, An-

23. Antikacılığın Batı'da tarihyazımının ana akımı dışında bir hatta ilerlemiş olduğu söylenir (Momigliano, 1990: 61). Doğa-tarihsel materyali de kapsamıyla yaygın olarak bilinen anlamıyla “tarih olmadan geçmişle iştirak eden” bir bilgi formuna denk düşer; *historie* teriminin Eski Yunan'daki kökensel anlamı olan “inceleme” ya da “sorgulama”nın ucu açık yapısına ve tekil nesnelere uygun bir tarafı vardır (Momigliano, 1990; Smith, 2016). Antikacı tarihin Batı'daki önemli temsilcileri arasında Almanya'da Athanasius Kircher; İngiltere'de Thomas Browne ve John Aubrey; Fransa'da Nicolas-Claude Fabri de Peiresc anılabilir. Bu isimler arasında Kircher'in *Itinerarium exstaticum*'u (1656) bir aya seyahat sahnesi içerir.

24. Momigliano: “Thukydidesçi tarihyazımı, anıtlardan elde edilen kanıtları kullanırken tutumlu davrandı; Thukydides'ten sonra arkeolojik ve epigrafik kanıtların incelenmesi bir daha asla sıradan tarihçilerin işinin bir parçası olmadı” (1990: 67).